

0 7 2 9

A Magyar Hírlap hétfői melléklete
2017. július 29.
Szerkesztette: Petán Péter
Művészeti vezető: Salát Zalán Péter

T ó t i t k o k

Vörösmarty Mihály: A tihanyi viszhang

„Szüntesd csókjaidat, szüntesd meg az alkudozó szót,
Édes az ah, de tanút nem szível a szerelem.”
A viszhangu tetőn így sűgött Irma Dezsőhöz,
Hogy Tihany agg hátán ültenek a szeretők.
A viszhang ezeket, mint hallá, sűgva beszélé
Régi barátjának, a Balatonnak, alant,
A Balaton pedig elmondá partjainak, azoktól
Tudta Somogy, Veszprém, és Szala, tudta Füred;
És ezek elmondák a szomszéd többi megyéknek,
S már az egész ország tudta, hogy Irma szeret.
Akkor az árulót így szidta meg a haragos lány:
„Némulj meg, viszhang; vén Balaton, te apadj
S láss fenekedre: gazon legyen az sokféle gazokkal,
S benne a száraz avart irtsa ki éjjeli láng.
S még feketébb legyen a fűsttől Tihany oldala, mint most;
És vendégtelenül álljon alatta Füred.
Ezt bár nagy szomorúan a három vármegye lássa,
Lássa egész ország, s bús legyen érte soká.”
Ezt is az ő viszhang hallá, s kibeszélte világnak:
Mit tehetett a lány? hallgata, és szeretett.

1830 második fele

Nyári szélben

**A férfiak bödönhajóikon a halászhálót vizsgálják. A kép üzenete:
az ember helye ott van, ahol az ég és a föld összeér**

Balaton i lelkek

A mi Riviéránkat, Európa legnagyobb tavát magyar tengernek is nevezik. Nyáron minden szempontból alkalmas a kikapcsolódásra, pihenésre. Biciklivel éppen olyan élményt okoz megkerülni, mint hajóval átszelni. A kétszáz kilométer kerületű part szinte teljes egésze strandként szolgál nyáron. A nagy tó mellett van a leghíresebb hazai gyógyvízfürdő, Hévíz, és szintén a közelben találjuk Zalakaros, Bükfürdő és Igal gyógyfürdőit.

A Balaton és környéke az ország legnagyobb vízparti üdülővidéke, Budapest után a legjelentősebb idegenforgalmi célpont. A tó hossza hetvennyolc, legnagyobb szélessége pedig tizenöt kilométer. A legmélyebb a Tihanyi-félszigetnél, ahol 11,5 méteres a víz. Az átlagos mélység egyébként három méter. A Balaton a

vizét a Zala folyóból kapja, vízszintjét pedig a Sió-csatornával szabályozzák, amely a Balatont összeköti a Dunával.

A jórészt alig kétszáz évvel ezelőtt kialakított hatalmas üdülőterület kultúrtörténeti értékekben is nagyon gazdag. Keszthelyen áll egyik legszebb barokk műemlékünk, a Festetics-kastély, míg a tó közepébe benyúló félszigeten büszkélkedik az ezer évvel ezelőtt alapított tihanyi apátság temploma. Ennek alapító levelében találjuk az első írásban rögzített magyar szavakat – Fehérvárra menő hadi út (mai nyelven). Tihany mellett Balatonfüred a 19. század második felében virágzásnak indult, gyönyörű épületekben gazdag város, ahol – sok más híresség mellett – Jókai Mór, a nagy magyar író is telket vásárolt, amely-

re nyaralót építtetett. Ide költözött le nyaranta 1870-től mintegy húsz éven át a családjával. Kiemelkedő művei egész sora készült a villában. Az ismertebbek közül itt vetette papírra Az arany embert és a Fekete gyémántokat.

És az ország legnevezetesebb báli forgatóját, az Anna-bált is itt élvezhetik a résztvevők, 1825 óta immáron idén 192. alkalommal. Az északi part ékkő városával, Balatonfüreddel szemben ott áll a déli part fővárosa, Siófok, a maga színpompás minden nyári kultúrka-valkádjával, mellette Szántód, Boglár, Lelle és Fonyód, megannyi szép üdülővároska.

A magyar tenger északi partja fölött találjuk Magyarországot egyik legszebb tájegységét, a mediterrán jellegű, fenséges hegyeket, oldalainak a híres borok gyümölcsét termő

nagy szőlőtáblákkal és a honfoglalás korában a magyar seregek gyülekezőhelyül szolgáló sík területekkel, például a Káli-medencével, a Balaton-felvidékkel. A valamikori vulkánok mára jellemző formájú szelíd hegyekké koptak, aki csak egyszer is erre jár, soha nem felejtí el a Badacsony, a Szent György-hegy, a Gulács, Tóti és Csobánc képét.

A tó délkeleti csücskében Balatonvilágost és Aligát – és természetesen magát a Balatont – két nagy magyar festő tette híressé: Csók István és Mészöly Géza. Mindketten Fejér megyei születésűek voltak, Csók István a sáregresi molnár fiaként látta meg a napvilágot, Mészöly Géza pedig Sárbogárdról származott.

*A szemközti partról a tó alatt óriáskábelen vezették át az áramot
Szántódra, ahonnan légvezetéken ment tovább Siófokra*

Baltoni lelkek

A Batthyány utcai Vitéz panzióból óriási nevetések hangja hallatszlik: megérkezett Karinthy Frigyes és családja

Folytatás az I. oldalról

Csók István számít az ismertebbnek ket-tejük közül, de a Balaton-ábrázolás művészi minőségében nincs különbség köztük. A balatonvilágosi Panoráma kilátó volt az a hely, ahonnan a tavat figyelték, és ahol híres balatoni képek megszülettek. A nyugat-európai tanulmányai után Magyarországra visszatérő Csók István a 20. század elején bátran és határozottan vállalta a dunántúli magyarság és a magyar táj színeiben gazdag, lendületes, érzékeltes ábrázolását. Impresszionistának is mondják a stílusát, valóban erős érzelmek és indulatok jelennek meg festményein. Szám-talan balatoni képe közül csak egyet emelünk ki, a Balatoni vitorlás címűt, ennek leírásával is igazolhatjuk a fentieket. Az aligai parthoz közel, a szivárványszín vizen sötét vitorlás dől az alkonyatba. A mozgalmos képet a túlpartra vezető aranyhíd osztja ketté. A végén az északi part felsejülő hegyei, középen vészjósuló szürke felhő, fölötté még kék az ég. A felhő a vitorla csúcsára hajlik, a lenyugvó nap a hajó árnyékát rajzolja a talányos mozgású vízre. A kép egyszerre békés és háborgó. Az mindenesetre vitathatatlan, hogy festője jól ismerte és nagyon szerette a tájat, amelyben élt, a nagy vizet, amelyet ecsetjével életre keltett. Csók István tudta a Balaton titkát.

Az 1844 és 1887 között élt Mészöly Géza volt az, aki Csók István előtt ismertté tette festményeivel a Balatont. Bécsben és Münchenben tanulta meg az akadémikus tájfestészetet, de itthon más stílusban dolgozott. Szürkés tónusú, finom párával bevont képein legtöbbször a balatoni tájat és a balatoni embereket festette meg, a halászkunyhók és nádasok világának ábrázolásával a balatoni életképek különleges műfaját teremtette meg. A festményein szereplő emberek életét bensőséges szeretettel, már-már idillbe hajlón jelenítette meg. Élete vége felé egyre inkább visszatért a tájfestészethez. Elhagyta az életképeket, újra a Balaton felé fordult, a világosi Panoráma kilátóból az akarattal partokat festette meg újra és újra konok akarattal. Mészöly Géza képei nagy hatással voltak a századvég magyar tájképfestőire. Tőle is választunk egy képet, a leghíresebbnek tartott Balatoni halásztanya címűt. Trefort Ágoston kultuszminiszter rendelte meg 1874-ben a Magyar Nemzeti Múzeumnak. Az aprólékos gonddal, minden részletében alaposan kidolgozott festmény középső részét a Balaton-parti fák töltik ki. Jobbról a felhős ég és a Balaton vize finoman összeér, a fák alatt asszonyok munkálkodnak, közülük egy, a kép előterében, a tó öbléből merít vizet korsójába. A férfiak bődönhajóikon a halászhálót vizsgálják. A természet és az ember harmóniáját jeleníti meg képén Mészöly Géza. Üzene- te máig érvényes: az ember helye ott van, ahol az ég és a föld összeér. Mészöly Gézának mel-

tó emléket állítottak Balatonvilágosan, vörös kőből készült csonka kúp foglalja magába a festő bronz képmását.

A Balaton déli partjának fővárosában, Siófokon a száz évvel ezelőtt felépített víztorony a legkarakteresebb épület. A város főterének újjáépítése befejeződött, a téren a régi torony is új szerepet kapott. A negyvenöt méter magas építményt annak idején Gergely Jenő és Guth Árpád budapesti vasbetonszakértő mérnökök tervezték. A 19. század végén felvirágzó balatoni fürdőkultúra követelte ki magának a korszerű kommunális beruházásokat: villanyvezeték, vezetékes vízhalózat, csatornarendszer és járdahálózat épült ekkoriban. Érdekes eleme ennek a folyamatnak, hogy Siófokot a szemközti partról, az aszfóli eröműből látták el villamos energiával. A Balaton alatti óriáskábelen vezették át az áramot Szántódra, ahonnan egy transzformátorházból már légvezetéken ment tovább Siófokra. Közel tíz kilométeres öntöttvas ivóvízhálózat, és ugyanekkora méretű csatornarendszer is készült ekkor. A település domborzati viszonyai tették szükségessé a víztorony felépítését. A tetején kialakított víztározó medence belső magassága öt méter volt, úrtartalma 250 köbméter. A Veszprémi Hírlap – Siófok száz évvel ezelőtt Veszprém megyéhez tartozott – 1912. október 19-én adta hírül, hogy átadták a siófoki vízművet, amelynek összköltsége egymillió korona volt. A víztorony a hetvenes évekig szolgálta a várost, akkorra kiépítették a balatonszéplaki felszíni vízművet, a tornyot pedig 1973-ban bezárták.

A jellegzetes épület Siófok jelképévé vált, ezt kihasználva az idegenforgalom szolgáltatába állították: 1992-től az ország első vidéki Tourinform irodája kapott itt helyet. Az épület teljes felújítását 2010-ben kezdték, amit egy év alatt befejeztek. A 20. század elejére jellemző formákat megőrizték. A karcsú lábak közrefogta ipari tereket átalakították, és szénszálas anyagokkal erősítették meg az építményt. A beruházás 420 millió forintba került. Két üvegfalú lifttel lehet feljutni a tetőre. Lebon-tották a hatalmas víztartályt, a helyén panorámaéttermet alakítottak ki, amely egy erős szerkezettel működtetett görgőrendszeren lassan körbefordul.

Siófok főterén kapott helyet a város szülőtte, Varga Imre Széchenyi-szobra is. A jeles szobrászművészre jellemző stílusban megformált fémkompozíció nagy vitákat váltott ki a siófokiak körében, sokaknak nem tetszik, miként a felújított víztorony sem. Érveik inkább érzelmiek, mint esztétikaiak, nehéz mit kezdeni azzal a bírálattal, amely szerint Széchenyi István nem lehetett olyan nagy fejű és tömzsi, mint amilyenek Varga Imre ábrázolta.

Siófok megújult főtere valamiféle derűs békebeliséget sugall. A háttérben a monar-chiasárga templom, középen a régi-új víztorony, elől a balatoni gőzhajózás megteremtőjének alakja. Nem haszontalan ez a fajta térben és téren megteremtett harmónia abban a világban, ahol igen sokan szorongva élik mindennapjaikat.

Ha a tértől eltávolodva visszasétálunk a két világháború közötti időkbe, vagy még viszább, a boldog békeidőkbe, Siófokon könnyen összefuthatunk irodalmunk nagyjával.

A Kele utcában szembejöhethetünk a nyaranta a Sváb-hegyről a Balatonra költöző, élete utolsó, 1903-as nyarát a siófoki vil-lágában töltő Jókai Mór. Egy borostyánnal telifuttatott vendéglői kerítés mögül hatalmas termetű, ezüst sétatálcás úr léphet elének. Ráérősen lépked háza felé a velős csontos vendéglőből. Talán már a fürredi Anna-bálla gondol. Siófokon sokszor megfordult Krúdy Gyula. A vízparthoz közeledve a fürdőtelepen, a Batthyány utca 46. szám alatti Vitéz panzióból pedig óriási nevetések hangja hallatszlik: megérkezett Karinthy Frigyes és családja. Két fia, Gábor és Ferenc már az iskola vége óta itt van, apjuk minden évben csak később költözik ide. Gyakran meglátogatják író barátai: Hunyady Sándor, Békessy Imre és a fékezhetetlen humorú Rejtő Jenő. De találkozhatunk a balatoni világ hiteles megfestőjével, Rippl-Rónai Józseffel is a parton. Nem tartozott szorosan ehhez a társasághoz Kálmán Imre, a talán legismertebb magyar operett-szerző, aki Siófokon született 1882-ben, neki saját otthona volt itt, amely ma emlékház.

Karinthy Frigyes bronzszobrát 1998-ban állították fel Siófokon. A sors különös játéka, hogy Karinthy 1938-ban az annyi vidámságot, nevetést, jókedvet jelentő városban, szeretett Vitéz panziójában halt meg. Talán még ennél is különösebb, hogy később az apja hatalmas árnyékából könnyedén kilépő, szintén fergeteges humorú, a nyelvtudományokban egészen magas szintig eljutó, és mindezek mellett vízilabdázóként élsportoló Karinthy Ferenc siófoki nyarait, gyerekkora jelentős részét együtt töltötte az itt élő Varga Imrével. Az a Varga Tamás, aki Karinthy Frigyes remek bronzszobrát készítette, történetesen Varga Imre – szintén szobrászművész – fia.

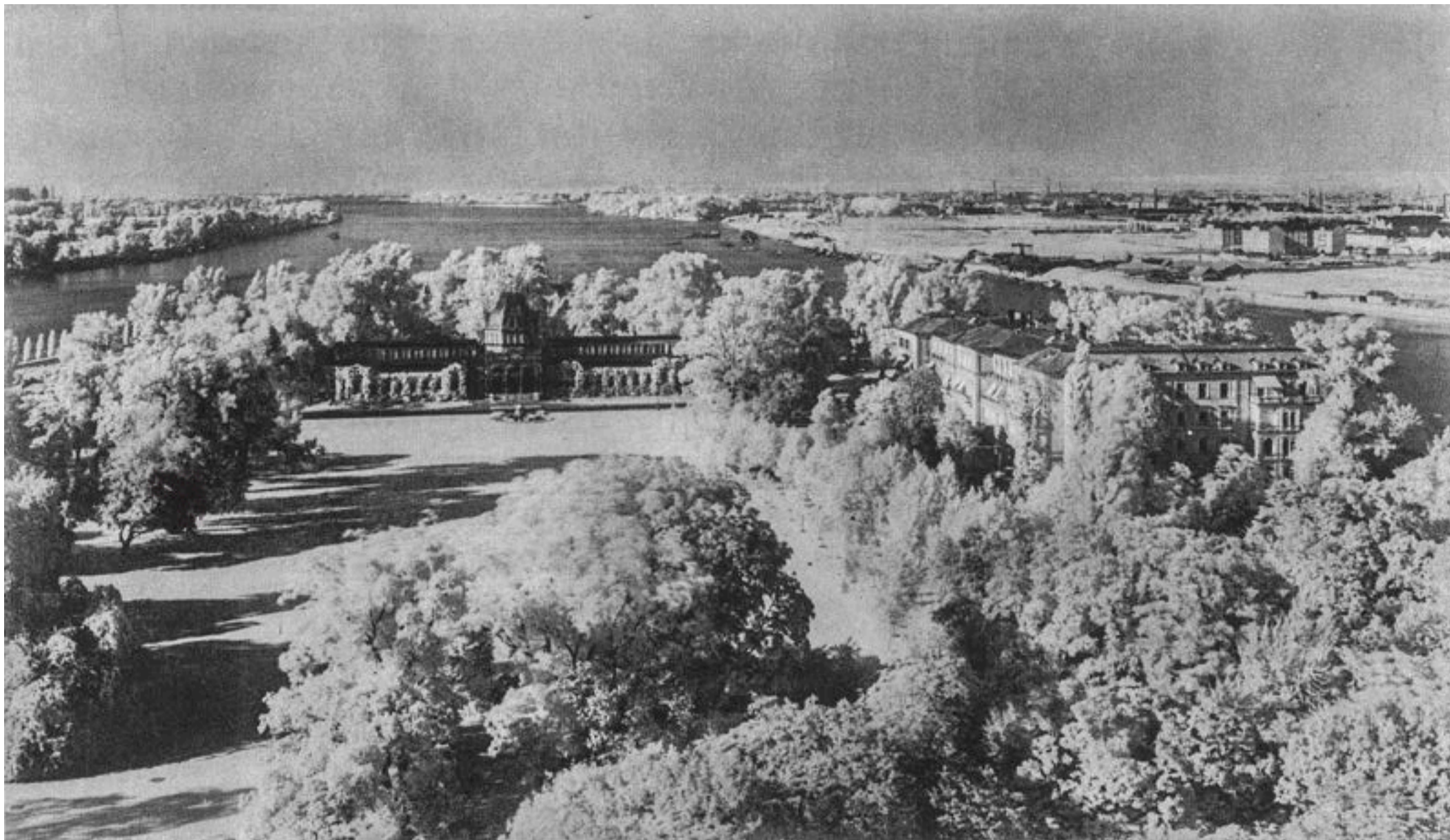
Siófok máig büszke leghíresebb képzőművészeire. Varga Imre a városban született 1923-ban. A II. világháborúban repülő-tisztként szolgált, az amerikai hadifogságból 1945-ben jött haza. Hiába akarta gyerekkori vágyait valóra váltani azzal, hogy a képzőművészeti főiskolára ment szobrászatot tanulni, ez származása és háborús múltja miatt sokáig nem valósulhatott meg. Varga Imre huszszú éveig vasmunkásként dolgozott. Végül

1956-ban szerzett szobrászdiplomát. Tíz év-nek kellett eltelnie első, önálló kiállításáig, de 1972-es tihanyi tárlata után már nem lehetett gátat szabni tehetsége kiteljesedésének. A Kossuth-díjat 1973-ban kapta meg, ezt követően az összes rangos szakmai címet és díjat megszerezte. Szülővárosában, ahol 1985-ben elsőként kapott díszpolgárságot, bőséggel megtapasztalható, hogy mennyire szeretik és tisztelik őt. Igen sok szobra van itt: Kopernikus, Rákóczi Ferenc, Vénusz születése, Kálmán Imre, Mementó a magyar hadseregért, Esernyősök, Szent Flórián, Bartók Béla és a Professzor. A művész Sarlós Madonna című remekműve a balatonkiliti katolikus templom udvarán áll.

Elgondolkodtató és örvendetes tény, hogy a rendszerváltás óta eltelt években Siófok köz-igazgatási területén öt új templomot építettek. Közülük három római katolikus: a Szent Lőrinc, a Szent Kereszt, a Szent Péter és Pál templom. Új istenházát emeltek a reformátusok is. Siófok legújabb kori büszkeségeinek egyike a közelmúltban átadott evangélikus templom. Makovecz Imre tervezte, a magyar organikus építészet egyik remekműveként tartják számon az épületet. A világhírű magyar építész nyitottságának is példája ez az épület, a római katolikus építész az evangélikusoknak tervezett templomot.

Siófokon rengeteg szemrevaló, többnyire a két világháború közötti időszakban épült villa áll. Ezek stílusa rendkívül eklektikus. A házakéi ugyanúgy, mint a házak alkotta egysége. Trianon után igen sok magyar ember talált itt új hazára életét újrakezdve, a magával hozott szokások, hagyományok és stílusok felhasználásával színpompás közeget teremtett. Siófok házai a historizáló eklektika, kevesebbszer a Bauhaus és a szecesszió jegyében fogantak. Különös együttlétben voltak és vannak itt az állandó lakosok és a nyaralók házai, mégis valami derűs, békés együttélésről tanúskodnak. A villák közül a Petőfi sétány nevezetességét, a Tanhoffer-villát emeljük ki. A ma könyvtárként működő épületet 1897-ben építette Tanhoffer Lajos orvosprofesszor. Mégsem az ő nevét viselte a 20. század első felében, hanem Horthy-villának nevezték. Ennek oka egyszerű: a tanácsköztársaság bukása után az országot talpra állító Horthy Miklós – a Szege-den megszervezett, nyolcezer fős Nemzeti Hadsereg főparancsnoka – itt rendezte be főhadiszállását, itt fogadta tárgyalópartnereit, és innen indult 1919 végén Budapestre.

Akkor is, azóta is, minden Siófokra látogatót megérinthei itt a történelem balatoni szele. Száz év óta a méltóságteljes víztorony vi-gyáz az időre, nehogy kifusson alólunk.

Egykor az is felvetődött, hogy az állam váltsa meg az óbudai szigeteket az ott lévő vállalatától, s minden, a Margit-szigeten feleslegesnek ítélt intézményt költöztessenek át oda
A szerző archívumából

Képirás (62.)

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa vezetői úgy vélték, a Margit hídi leágazásról bőven kiszolgálhatók a létesítmények, azaz a szálloda, a fürdők, a szabadtéri színpad és a klubházak, s a zsákutcás megoldás mellett szólt a féltés is – jelesül attól tartottak, hogy az autósok kerülőnek használják majd az utakat

Vágy a túlpartra

Budapest 1873. november 17-i egyesítése után a korabeli vezetés inkább tehernek érezte Óbuda csatlakozását, mint előnynek. Hasonló lehetett a terület lakosságának hozzáállása is, amely a közösködéstől elsősorban terhei könnyítését várta, mint a városias berendezkedésben való egyenlő, de mégis csak terhes részletet. (Zárójelben érdemes hozzátenni, a pénzügyi vonalon várt megengedőbb hozzáállás a házadó eltörlésével valójában ténylegesen bekövetkezett.) A környék első, grandiózusnak korántsem nevezhető rendezési tervei nem váltották meg a világot – hidat például annyira nem óhajtott a köz, hogy aki ezzel indult a választásokon, az biztosan megbukott. A lassan csordogáló életvitelt azonban egy csapásra szétzúzta a filoxerajárvány (szőlőgyökértetű). A polgárság kényszerűen új foglalkozás után kellett nézzen, s ezt az iparban találta meg. Az állam természetesen akkor is igyekezett a bajbajutottak segítségére sietni, így a Külső-Váci úton elhelyezett üzemekben, elsősorban a dohánygyárban igyekezett a tömegnek elfoglaltságot biztosítani.

Súlyos gondként jelentkezett azonban, hogy a dolgozók csak tekintélyes kerülővel, a Margit hídon át tudták megközelíteni Újpestet, illetve Angyalföldet. Esetleg hajón, de annak a kapacitása korlátozott volt. Az igény tehát hamar megszületett az új átkelőre, így a száraz lábbal való átkelés biztosításának követelése alapvető politikusi attitűddé vált. Am így is csaknem két évtizednek kellett elmúlnia, mire 1908-ban törvényhozási ígéret született az ügyben. Am közbeszólt az első világháború, majd az azt követő gazdasági válság, így az építkezés csak nagy sokára indulhatott el. Fontos megjegyezni, a híd föl-

építését a mindenkori kormányok saját feladatuknak tekintették, ám annak pontos helykiválasztásában nagy szerepet játszott a Fővárosi Közmunkák Tanácsa (FKT).

Az FKT azért jött a képbe, mert Óbuda fejlesztéséről egészen addig a pillanatig nem tudtak érdemben gondolkodni, amíg ki nem jelölték azt a helyet, ahol a vasszerkezet partot ér. Erre pedig kezdetben kétféle javaslat is született – egy budapesti (FKT) és egy szakmai, Kossalka János műegyetemi tanár tollából. Az FKT-nek az volt a véleménye, hogy az új műtárgyat olyanképpen kell felhúzni, hogy a közepe úgy a pesti, mint a budai oldalon a fő közlekedési utak vonalába essék. Fontosnak tartották a kapcsolatok könnyű kiépíthetőségét, és az is a tervek között szerepelt, hogy a Szent Margit-szigetre ne épüljön lejáró. S volt még egy érvük: a Magyar Nemzeti Múzeum kérésére olyan megoldást ötlöttek ki, amely az itt sejtett római kori tábor és a középkori magyar királynéi vár falait megóvni és megőrizni igyekezett az utókor számára. Tegyük rögvést és szomorúan hozzá, a hetvenes években, amikor a híd kibővítették, a kivitelező vállalat szocialista mérnökei magasan tettek a hazai archeológiára, s dinamittal robbantották fel a páratlan római kori táboroközpontot és az említett magyar erősség egy részét.

Az FKT tehát minden szempontot maximálisan figyelembe akart venni, így végül egy olyan megoldást tett le az asztalra, amely a jelenlegi hídtengelytől százötven méterre északra tervezte a szerkezetet. A hajdani szakemberek törekvése az volt, hogy a szigetet mentesítsék a forgalom alól, ám a kereskedelemügyi miniszter ezt nem így gondolta. Tette mindezt annak ellenére, hogy a pilléreknek az FKT verziójában ked-

vezőbb elhelyezést tudtak biztosítani, és számos értékes hévforrást is meg lehetett volna menteni. A közmunkatanács részéről közben felvetődött az ötlet, hogy az állam váltsa meg az óbudai szigeteket, azokon alakítson ki közparkot, s minden, a Margit-szigeten feleslegesnek ítélt intézményt költöztessenek át oda. Az eszme ugyan jónak tűnt, s rengetegen támogatták, ám a pénzügyi megakadályozta a kivitelezést. Borítékolható, ha a kormány akkor előteremti a szükséges összeget, egészen másként festene ma a város ezen része.

Visszakanyarodva a Nyulak szigetére, az FKT vezetői úgy vélték, a nagykörút vonalában található Margit hídi leágazásról bőven kiszolgálhatók az ott működő létesítmények, azaz a szálloda, a fürdők, a szabadtéri színpad, a klubházak s minden más. A zsákutcás megoldás mellett szólt a féltés is – jelesül attól tartottak, hogy az autósok kerülőnek használják majd az utakat. De a fáma szerint annak sem örültek volna, ha az északi behajtón a peremkerületekben lakó proletariátus könnyebben eléri a parkokat és az uszodát.

Végül persze győzött a belátás, s 1939-ben Kossalka János tervei szerint indult meg az építkezés, amelyet – mondhatni szokás szerint – 1943-ban a háború és az acélhiány akasztott meg. Pedig akkor már kész volt a szigeti lejáró, amit utóbb még a németek sem robbantottak fel, csak befészkeltek magukat a vasbeton mögé, s úgy kellett őket páncéltörő ágyúval egyesével kifüstölni. A legrosszabbul pedig a fénykép háttérében álló csodás Nagyszálló járt – csak a csupasz falai maradtak meg.

Lázin Miklós András

0 7 2 9